

Az Aszódi Javítóintézet rövid története

1884 - 2004

A javítóintézetek létrehozásáról a fiatalok büntetéseik számára az 1878. évi V. törvénycikk rendelkezett.

A tervezés során felvetődött annak gondolata, hogy a fejlettebb nyugati országok mintáját vegyék át az intézetek rendszeréhez. Ezt azonban az igazságügyi kormány elvetette: Népünk "hevülekeny természete" miatt nem tartotta célszerűnek a különben kitűnő svájci rendszert, ahol teljesen nyílt terület volt, s igen laza felügyelet mellett is alig fordult elő szökés vagy nagyobb visszaélés.

Nem volt elfogadható sem az olasz, sem a francia példa sem, mivel ott inkább katonai fegyellemmel kormányzott hadapródi iskolák jellegével működtek az intézetek.

Elvetették a német mintát is szerzetes jellege miatt, ahol a nevelők nőtlennel maradtak, s kizárólag csak a hivatásuknak szentelték életüket.

Legcélszerűbbnek mutatkozott, hogy az intézetet bekerített területtel kell ellátni, s az intézeten belül a polgári életviszonyoknak megfelelő családi nevelést kell meghonosítani. Ez közel sem ér fel a családi élettel, de mégis jobb, mint a hideg katonai szigor.

Ilyen előzmények után 1884-ben felállították az első javítóintézetet Aszódon, majd 1886-ban Kolozsváron, 1890-ben Rákospalotán lányok befogadására, 1895-ben Székesfehérváron és 1905-ben Kassán, további intézményeket hoztak létre.

Dr. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter 1882-ben 62000 koronáért vásárolta meg Aszód város mellett már rombadőlt cukorgyárnak mintegy 35 hektár területű telkét, mely a vasút közvetlen szomszédságában feküdt. Az építkezés elvégzésére a minisztérium a váci Királyi Országos Fegyintézetől 50 jóviseletű fegyencet és 3 felügyelőt rendelt ki.

1884.március 3-án kezdték meg a munkát Wagner János budapesti építőmester vezetésével és 1884.juliusában elkészült a főépület, s augusztus 14-én már beköltözhetett az első növendék csoport.

Az intézet 1905.végére 20 kisebb-nagyobb épületből állt, amely közül 4 egyemeletes, a többi pedig földszintes volt.

7 épületben laktak az intézeti alkalmazottak, a többi helyiséget pedig az intézet céljára használták fel.

Néhány fontosabb helyiség:

- 12 magánzárka
- 6 munkaterem
- 6 hálóterem
- 3 tanterem
- 3 kórterem
- 1 hatalmas játszótér

A javítóintézet az igazságügyminisztérium által meghatározott működési rendszert valósította meg. Érdekes megfigyelni, hogy a kezdeti időszakban milyen módon állították össze a családok rendszerét, s milyen változások történtek annak érdekében, hogy a gyermekek nevelése szempontjából mind jobb rendszert tudjanak kialakítani.

A növendékeket családokba osztották be, melynek élén a családfő állt. A családfő feladata volt a vezetésére bízott család összetartása, a kölcsönös szeretet kialakítása, a tanítás és tanulás ellenőrzése. Ennek megvalósítása érdekében szükséges lett volna, hogy a családfők mindig a növendékek mellett legyenek, de ez nem történt meg. A családfők általában elemi, részben pedig polgári iskolai képesítésű tanítók voltak. Melléjük munkavezetőket osztottak be.

Az alapszabály értelmében egy családban legfeljebb 20 növendék lehetett. A növendékek életkora meghatározott volt. E szerint az intézetben 12-20 éves korúakat neveltek. A

növendékek elhelyezése először minden osztályozás nélkül történt, két év múlva azonban már magaviselet szerint osztották be a családokat. A 20 fős keretet az intézetben 1890-re már nem tudták tartani a befogadást kérők sokasága miatt. Így a családok létszáma körülbelül 30 főre emelkedett.

A családok beosztásánál később további módosítást vezettek be, s magatartás mellett figyelembe vették az életkort is. Magatartásuk és életkoruk változása során a növendékek mindig más családokba kerültek, új családfőként tartoztak engedelmességgel. A jobb nevelési eredmény eléréséhez úgy kellett kialakítani a családokat, hogy a nevelési tevékenység az előzőeknél sikeresebben valósuljon meg.

Ennek érdekében svájci példára úgynevezett vegyes családi rendszert alakítottak ki. A növendékeket életkoruk és erkölcsi állapotuk szerint vegyes családokba osztották be, az újoncokat pedig odaküldték, ahol üres hely volt. A jó erkölcsi magaviselet, a szorgalom, a rend és a tisztaságszeretet jelzésére minden családban 3 fokozatú erkölcsi kitétetést vezettek be, amely kitétetések kedvezményekkel jártak. Az elsőfokú erkölcsi kitétetést piros, a második piros-fehér, a harmadik pedig piros-fehér-zöld posztócsíkkal jelöltetett jelvény volt, amit a növendéke a kabátjuk gallérján viseltek.

1893-ban az Igazságügyi Minisztérium utasítására az intézet visszatért a kor és erkölcsi állapot szerinti csoportosításra.

Közben azonban felismerték, hogy ez a családi szervezet nevelési szempontból hátráltató. Ugyanis, amint korban előrehaladtak, erkölcsi állapotuk javult vagy romlott, mindig új családfőkhöz kerültek. Így napról-napra összekeveredtek és az egyes családfők nevelési eredményét úgyszólván teljesen megsemmisítették.

A családok beosztásánál később további módosítást vezettek be, s magatartás mellett figyelembe vették az életkort is.

A beosztás újabb módja a munkanem szerinti besorolás, ami részben még ma is megmaradt az intézet gyakorlatában. Kísérleti családban kell tanulmányozni az újonc egyéni sajátosságait, erkölcsi hibáit, figyelemmel kell kísérni, hogy a növendéknek melyik munkanem tetszik a legjobban, mihez van leginkább tehetsége. Így a kísérleti családban az újonc növendéket alkalmas időben abba a családba kell helyezni, ahol a növendéknek megfelelő munka van biztosítva, s közben mindvégig egy családhoz tartozik.

A gyermek fejlődése szempontjából legfontosabbnak tartották a vallásos, erkölcsös érzés fejlesztését és az istenbe vetett hit erősítését. Ennek segítségével -vallották- a növendéket a szerénység, a józanság, az igazságszeretet útjára lehet terelni.

A tantárgyrendszeren belül csak az olvasás és írás tantárgynak volt nagyobb óraszám a hit- és erkölcsstanánál. Ebben az időben mindenki valamilyen valláshoz tartozott, s az intézeten belül is lehetőség volt ezek gyakorlására.

Az intézetben minden növendék tanköteles volt. Az iskolai oktatásban fő törekvésként mint már említettem az erkölcsi képzés szerepelt. Az értelmi nevelésnél csak arra törekedtek, hogy a növendék írni, olvasni, számolni tudjon. Ezen kívül olyan ismereteket sajátítottak el, amely egy munkásembernek a mindennapi életéhez feltétlenül szükséges volt.

A nevelőintézet egyik legfontosabb feladatának a munkára nevelést tekintette. Ez teszi képessé a növendéket arra, hogy később a társadalomban becsületes munkával alakítsa az életét. A gyerekeket először mindenféle házimunkára megtanították, az ablaktisztítástól kezdve a konyhamunkáig, mindenre.

Az állandó foglalkozásnál figyelembe vették a növendékek korát, hajlamát, előbbi foglalkozását, családi viszonyait. A házi munkák elsajátítása után vagy ipari, vagy mezőgazdasági munkára kerültek. Kevesebben maradtak háztartási munkánál vagy a kertészetnél. Az iparban tanulók a következő iparágak közül válogathattak: asztalos, kőműves, könyvkötő, esztergályos, fafaragó, bognár, kerekes, szabó, cipész, kosárfonó, pék, könyvnyomdász, gyermekjáték készítő. A meghonosított iparágak elsősorban az intézet igényeit elégítették ki, a növendékek maguk készítették el ruhájukat, cipőjüket, bútoraikat.

Eredményt csak nagyobb szakképzettséggel érhetek el a növendékek: szükségessé vált az oktatás reformálása. Ez viszont szemben állt a kormány addigi elvével, hogy a fő súlyt a pszichikai hatásokra kell fektetni. Végül győzött az a törekvés, hogy nem elég a büntettek megjavítása, hanem az adott társadalmi körülmények között úgy kell kiengedni a növendékeket a szabad életbe, hogy utána becsületes munkával maguk is megélhessenek. Az 1904-ben felállított ipari műhelyekben igen intenzív volt a kocsigyártás. Olyan híres volt ez a tevékenység, hogy 1908-ban az intézet a londoni világkiállításon dicséretet kapott.

Az I.világháború eseményei az intézet fejlődését is lassították. A háború borzalmi, az országban végbemenő hatalmi változások nem kedveztek a javítóintézet fejlődésének. Az I.világháború idején alakult meg az intézet területén a Lloyd-féle francia repülő társaság.

Az 1920-as évek után az intézetre nehéz feladat hárult, mivel a fiatakorúak bűnözése és züllése magas számban emelkedett. Egyre több növendéket kellett bezsúfolni az intézetbe, s ez nehezítette a működést. Ennek ellenére az intézet élete békés, kiegyensúlyozott volt. 1942-ben már összesen 900 gyermeket foglalkoztatott.

A háború a munkások százazreit szőlította el családjától, munkahelyétől s a javítóintézetnek sem lehetett kiváltságos helyzete. Csak nagyon kevés nevelő maradt az intézetben, a felvételt váró növendékek száma viszont egyre emelkedett. A gyerekek ezrei maradtak apa s anya nélkül, csavargókkal, koldulókkal teltek meg a városok, növekedett a bűnözések száma. A háborús helyzet miatt az oktatás egyre nagyobb nehézségekbe ütközött, a légiriadók szinte lehetetlenné tették a tanulást.

1944.októberében német autósok foglalták el az intézet műhelyeit, kiszorítva onnan a gyerekeket. Ezért október 7-én minden növendék eltávozott az intézetből.

A három hétig tartó ostrom alatt a németek bevették magukat az intézet falai közé. A bombázások során egyetlen épület sem maradt teljesen ép. December 7-én vonultak el a németek.

1946. végére elsősorban a visszaérkezett növendékek segítségével sikerült a legfontosabb munkákat elvégezni, s még az intézet kápolnáját is rendbehozták. Az intézet 1946.április 12-én kezdte meg újra működését 147 növendéssel, 14 családfővel s 42 műszaki segédtséggel. A régi pedagógusok és nevelők kerültek vissza, akik a háború előtti szellemben már nem taníthattak, s tankönyveiket is át kellett alakítani. Az átállás nagyon nehéz volt, de meg kellett valósítani. Az intézet munkatársai erejüket megfeszítve mindent elkövettek azért, hogy az intézet rendjét, működését helyreállítsák és új alapokra helyezték. Fejlesztették az ipari iskolák rendszerét, s új gépeket vásároltak. Nagy változást jelentett az intézet életében is a nyolc osztály bevezetése.

Az intézet legfontosabb fóruma a házi tanács ülése volt, amit havonta egyszer tartottak meg. Ezen az igazgató és az intézet nevelői vettek részt. A családfők minden hónapban jelentést készítettek a családjuk helyzetéről, itt beszélték meg a felmerült problémákat és ismertették az új határozatokat.

Eddig az intézet főhatósága az Igazságügyi Minisztérium volt. 1950-ben a javítóintézet ipari részlegét átvette az akkori Munkaerő Tartalékok Hivatala (MTH), míg a mezőgazdasági részt a Földművelésügyi Minisztérium. 1952-ben a Földművelésügyi Minisztérium átadta a mezőgazdasági részleget a Pest megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának.

1957-ben az ipari és mezőgazdasági részleget is a Művelődésügyi Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztálya vette át. S az után az intézet, mint a Művelődésügyi Minisztérium 2.sz.Fiúnevelő Intézete /ipari/ és 3.sz.Fiúnevelő Intézet /mezőgazdasági/ néven szerepelt.

Az 1950-es években, a személyi kultusz éveiben a politika vezető egyéniségei azt tartották, hogy a szocializmus építése, a "szocialista embereszmény" megvalósítása, a nyomor felszámolása a kriminalitás, a prostitúció, a csavargás fokozatos megszűnését eredményezi. Ennek az ideológiának az lett az eredménye, hogy elszorvasztották a nevelőszülői hálózatot és az intézményfejlesztés megrekedt. Elvetették a pszichológia tudományának legitimitását is. Csökkent a nevelők, a gyermekvédelemben dolgozók száma. Úgy gondolták, nincs szükség gyermekvédelemre.

A 60-as években az előzőekben vázolt automatizmus helytelen szemléletét felismerték, és elindult a gyermekvédelem fejlesztése. Foglalkoztak a prevencióval, és megkezdték a speciális intézményrendszer kialakítását.

A tárgyi és személyi feltételrendszerben is jelentős változások történtek, így bővült az aszódi intézet is 1974-ben egy új, modern otthonépülettel, ahol 480 gyermek elhelyezésére volt lehetőség. A pedagógiai módszerekre hatással volt az uniformizáltság, a módszertani eszközök szűkösségéből adódó egyéni elkülönítés (fogda) alkalmazása.

Ezt erősítette az a tény, hogy a szakember ellátásban bizonyos kontraszelekció érvényesült.

1981-ben élte át az intézmény a legnagyobb válságot, amikor nevelőjét saját lakásán egy növendék meggyilkolta. A nevelőtestületet nagyon megviselte a rendkívüli esemény. Az általános revíziót követően, a szakmai normák újrafogalmazásával, a módszertani eszközök szélesítésével jutott túl az intézmény ezen az időszakon.

Ezt követően dinamikus fejlődés indult meg 1984-től kezdődően. A pedagógiai szerkezetváltás, a differenciált bánásmód, a szakmai továbbképzések, az alkalmatlan munkatársak kiszűrése, alapvetően befolyásolták a módszertani változást.

1991-ben a nevelőtestület megszüntette az egyéni elkülönítést (fogdát), a személyiségközpontú nevelés, a programozott fejlesztés lett a meghatározó. A környezet humanizálása a nagy lakóterek kisebbé alakítása, a személyes élettér megteremtése valósult meg a jelentős erőfeszítések során. Ma a növendékek elhelyezése nagyrészt kétszemélyes hálókból, családi légkörben valósul meg az intézményen belül.

A csoportok maximális létszáma 10-12 fő. Egy csoportnál két nevelőtanár és két éjszakai gyermekfelügyelő látja el a gyermekek gondozását, fejlesztését. Munkatársainkra jellemző az elkötelezettség, a hivatástudat, a gyermek szeretete, tisztelete.

Az intézmény fenntartója többször változott, melynek közös vonása a költségvetési támogatás csökkenése volt. A javítóintézet ideális szakmai hovatartozásának kérdése a mai napig nem zárult le.

1974-ben a főhatóság az Oktatási Minisztérium, 1980-1988. között a Művelődési Minisztérium, 1988-tól a Szociális- és Egészségügyi Minisztérium, 1990-től a Népjóléti Minisztérium, 1998-tól a Szociális és Családügyi Minisztérium, 2002-től az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2004-től pedig az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium Család- Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Főosztálya.